

პოლიტიკური კრიტიკიკები — თურქეთის მთავარი ხელისუფლებული ფაქტორი ევროკავშირში განვითარების გზაზე

*ია რუსიშვილი,
სტუ-ს დოქტორანტი*

წევრობის განმსაზღვრელი ფაქტორები

ევროკავშირში 27 ევროპული სახელმწიფოა გაერთიანებული, რომელთა ძირითადი მიზანი პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მიმართულებებთან ერთად დემოკრატიის განვითარება და ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლების პატივისცემაა.

ევროკავშირში განვითარება ისეთი ქვეყნისთვის, როგორც თურქეთი, არ წარმოადგენს ადვილ საქმეს. ევროპულ ოჯახში ინტეგრაციისათვის საჭიროა აკმაყოფილებდე იმ ნორმებსა და ახორციელებდე იმ პრინციპებს, რომლებიც პრიორიტეტულია კავშირისათვის. კოპენჰაგენის კრიტერიუმები განმსაზღვრელ როლს ასრულებენ ამა თუ იმ ქვეყნის განვითარებისას. შესაძლებელია ითქვას, რომ მათი დაკმაყოფილება ევროკავშირის წევრობის გარანტიაა. და ასევე მნიშვნელოვანია *acquis communautaire* შესრულება.

კოპენჰაგენის კრიტერიუმები სამი ძირითადი კომპონენტისაგან შედგება: ევროპულობა (წევრობის მსურველი ქვეყანა უნდა წარმოადგენდეს ევროპული ტიპის სახელმწიფოს); პოლიტიკური კრიტერიუმები (ინსტიტუტების სტაბილურობის დონე, რომლებიც უზრუნველყოფენ დემოკრატიის დაცვას, კანონის უზენაესობას, ადამიანის უფლებათა და უმცირესობათა უფლებებს. ძალზე მნიშვნელოვანია აღებული საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულება, რეგიონული თანამშრომლობა და ევროკავშირის წევრ და კანდიდატ ქვეყნებთან კარგი ურთიერთობა) და ეკონომიკური კრიტერიუმები (ძლიერი საბაზრო ეკონომიკა, რომელიც ევროკავშირში არსებულ კონკურენციას გაუძლებს).

პრობლემის ანალიზი და დასკვნა

თანამედროვე მსოფლიოში ამა თუ იმ სახელმწიფოს განვითარების დონე ფასდება იმის მიხედვით თუ რა სტადიაზე იმყოფება მისი პოლიტიკურ-სამართლებრივი და ეკონომიკური ევოლუცია. ეს ორი ფაქტორი განაპირობებს კიდევ ზოგადად პოლიტიკური კულტურის ჩამოყალიბებას, დონეს კი განსაზღვრავს არა იმდენად მდიდარი ტრადიციები, არამედ მიმდინარე სამოქალაქო ინსტიტუციონალიზმის განვითარება.

მსოფლიოში ინტეგრაციული პროცესის გაღრმავებასთან ერთად თანდათანობით ჩამოყალიბდა

სახელმწიფოს გამაერთიანებელი საერთო პოლიტიკური კულტურა, რომელიც გულისხმობს ჰუმანიზმის იდეაზე დაყრდნობით სამართლებრივი სახელმწიფოს ისეთი მოდელის შექმნას, სადაც უპირველესი პრიორიტეტებია: დახვეწილი საკანონმდებლო ბაზა, კანონის უზენაესობა, ადამიანის უფლებათა პატივისცემა, სოციალურად ორიენტირებული ეკონომიკის განვითარება. დასახელებულმა კრიტერიუმებმა არნახული სისტემური განვითარება ჰპოვა ევროკავშირის ფარგლებში. ამიტომაც გაჩნდა კიდევ ტერმინი „ევროპეიზაცია“, რაც სინამდვილეში ატარებს არა გეოგრაფიულ, ტერიტორიულ შინაარსს, არამედ ნიშნავს თანამედროვე სახელმწიფოს მდგომარეობას. თანამედროვე თურქეთის რესპუბლიკაში მიმდინარე პროცესები, რომლებიც დაკავშირებულია სახელმწიფოს ყველა სფეროს მოდერნიზაციასთან, ჩვენ სწორედ აღნიშნული ტერმინში გავაერთიანეთ. თურქეთისთვის ევროპეიზაციის საბოლოო გამოხატულება უნდა გახდეს მისი განვითარება ევროკავშირში სრულყოფილებიანი წევრის სტატუსით.

აუცილებელია, გავითვალისწინოთ შემდეგი გარემოება: დღესდღეობით თურქეთის მოსახლეობა აჭარბებს 70 მილიონს ანუ ამ მაჩვენებლით ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის მას მხოლოდ გერმანია უსწრებს. მოსახლეობის რაოდენობის ზრდის ასეთი ტემპის შენარჩუნების შემთხვევაში მისი მოსახლეობა ახლო მომავალში 86 მილიონი იქნება, ხოლო 2020 წლისთვის კი მიუახლოვდება 100 მილიონს. ამრიგად, თურქეთი, კავშირის ყველაზე დასახლებული ქვეყანა, მიიღებს ევროსაბჭოში ზუსტად იმდენ კვოტებს, რამდენიც აქვს დიდ ბრიტანეთსა და გერმანიას და თურქეთი ეფექტურად შეძლებს, გავლენა იქონიოს ორგანიზაციის გადაწყვეტილებებზე. ეს ფაქტორი თურქეთის კავშირში განვითარებისათვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან არაოფიციალურ ბარიერად სახელდება. თურქეთი თავისი მოსახლეობის რაოდენობით უსწრებს კავშირის წევრ ათ ქვეყანას (რუმინეთი, ჩეხეთი, უნგრეთი, ბულგარეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი, კვიპროსი).

ამასთან ერთად თურქეთის საწინააღმდეგოდ მოქმედებს დროის ფაქტორი: თუ 1987 წელს თურქეთი იყო კავშირისათვის ერთადერთი კანდიდატი, დღეს უკვე მას დიდ კონკურენციას უწევს მრავალი მცირერიცხოვანი სახელმწიფო. თანაც თურქეთი თავად სულ უფრო და უფრო ჩამორჩება ევროკავშირში მიმდინარე პროცესებს. ინტეგრაცია ორგანიზაციის

ჩარჩოებში უფრო სწრაფად ხორციელდება, ვიდრე - კავშირსა და თურქეთს შორის, რაც ქვეყანას ძველ, ჯერ კიდევ შეუსრულებელ, ვალდებულებებთან ერთად აკისრებს სულ ახალ და ახალ მოთხოვნებს და ვალდებულებებს.

2004 წლის ბოლოსთვის თურქეთი არც მიღწეული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონით და არც ეკონომიკის ეფექტურობის მაჩვენებლებით არ შეესაბამებოდა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მახასიათებლებს. ცხადია, რომ ქვეყანას კიდევ მნიშვნელოვანი დაბრკოლების ეტაპობრივი დაძლევა მოუწევს შეზღუდული დემოკრატიული სისტემიდან კონსოლიდირებულ საზოგადოებამდე. თუმცა, თურქეთის საკვანძო გეოსტრატეგიული მდებარეობის, მუსლიმური და თურქულ სამყაროში განსაკუთრებული ადგილის, დასავლეთის სახელმწიფოსთან მჭიდრო კავშირების გათვალისწინებით მისი ადგილი თანამედროვე სამყაროში ინარჩუნებს ცხოველურ დინამიკას-მნიშვნელობას და აქტუალურობას, რისი დადასტურებაც ჰელსინკის სამიტის გადაწყვეტილება იყო: თურქეთის ევროკავშირში ოფიციალურად გაწევრიანებისათვის კანდიდატ ქვეყნად დასახელება.

ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის თურქეთის არასახარბილო სოციალ-პოლიტიკური და ეკონომიკური მაჩვენებლები არავითარ შემთხვევაში არ უნდა აკნინებდეს მის მიღწევებს. XXI საუკუნის დასაწყისისათვის თურქეთში განხორციელდა ეკონომიკის, პოლიტიკის, იდეოლოგიის სფეროებში უმნიშვნელოვანესი, ფუნდამენტური ცვლილებები. საერთო ჯამში ეს ცვლილებები შეიძლება ჩაითვალოს გრანდიოზული, ისტორიული მიზნისკენ, ათათურქის მიერ დაწყებული თურქული საზოგადოების ევროპეიზაციის წარმატებულ შედეგად. ამ მიმართულებით გადადგმულმა პირველმა და ნამდვილად რევოლუციურმა ნაბიჯებმა განსაზღვრა საერო სახელმწიფოს საფუძვლების, ეროვნული შეგნების, ეროვნული წარმოებისა და ეკონომიკის შექმნა. ოსმანიზმი და ისლამიზმი შეცვლილ იქნა ახალი იდეოლოგიით – თურქიზმით, რომელიც მოწოდებული იყო მთელი ქვეყნის მოსახლეობა და უპირველესად მისი ელიტა მიემართა ქვეყნის საზოგადოების ცხოვრების ყველა სფეროს მოდერნიზაციისაკენ. ათეული წლები გავიდა მას შემდეგ, რაც თურქეთმა პირველად გამოთქვა ევროკავშირში გაწევრიანების სურვილი. ამ ხნის განმავლობაში თურქეთი შეძლებისდაგვარად ცდილობდა, მორგებოდა ევროკავშირის მოთხოვნებს, გაეტარებინა შესაბამისი რეფორმები, წასულიყო აუცილებელ დათმობებზე. ევროკომისიის 2009 წლის ანგარიშში ხაზგასმულია ის პროგრესი, რასაც თურქეთმა ევროკავშირთან პოლიტიკური და ეკონომიკური დაახლოების გზით მიაღწია. მიუხედავად თურქეთის მცდელობისა, ჯერ კიდევ ბუნდოვანია თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების პერსპექტივა. ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ნაწილი ეწინააღმდეგება თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანებას და მას პრივილეგირებულ პარტნიორობას სთავაზობს,

რაზედაც თურქეთი არ თანხმდება. ქვეყანა არის ნატოსა და ყველა ევროპული ორგანიზაციის წევრი (ევროკავშირის გარდა), ევროკავშირის რიგით მე-7 სავაჭრო პარტნიორი რაც, გარკვეულწილად, იმას ნიშნავს, რომ თურქეთს უკვე აკავშირებს ევროკავშირთან მჭიდრო პრივილეგირებული თანამშრომლობა. მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთი ჯერ კიდევ ბოლომდე ვერ პასუხობს კოპენჰაგენის კრიტერიუმებს და ევროკავშირის *acquis communautaire*-ის 33 თავიდან მხოლოდ ერთი აქვს დახურული, გვერდს ვერ ავუვლით სხვა პრობლემებსაც, რაც თურქეთის გაწევრიანების საქმეს აბრკოლებს. გაფართოების ბოლო ტალღამ ევროკავშირს მთელი რიგი სირთულეები მოუტანა და მისი გადალლა გამოიწვია რის შედეგად, ევროკავშირი ერიდება დიდი და ნაკლებად განვითარებული ქვეყნის საკუთარ რიგებში მიღებას. ევროკავშირის ბოლო გაფართოება მოხდა 2007 წელს კავშირში რუმინეთის და ბულგარეთის გაწევრიანების შემდეგ. ბულგარეთი და რუმინეთი ეკონომიკურად სუსტ ქვეყნებს წარმოადგენდნენ, რომელთაც კორუფციისა და ორგანიზებული დანაშაულის პრობლემა ჰქონდათ, დემოკრატიის დონე და ადამიანის უფლებები სტატისტიკური მონაცემებით და ევროკავშირის ანგარიშის მიხედვით ძალიან ცუდ შედეგებს აჩვენებდა. 2006-2007 წლის არსებული დემოკრატიული და სოციალური მდგომარეობა თურქეთს ბულგარეთს და რუმინეთს შორის არსებითად არ განსხვავდებოდა, ხოლო ეკონომიკური მაჩვენებლებით თურქეთის მდგომარეობა გაცილებით აღემატებოდა ბულგარეთ-რუმინეთის ეკონომიკურ მაჩვენებლებს. (იხ. დანართი 2,6,7) (მშპ-ის ზრდის ტემპმა 2002-07 წლებში 7.4% შეადგინა, რის გამოც თურქეთი ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი ეკონომიკა გახდა მსოფლიოში ამ პერიოდის განმავლობაში. მსოფლიო ბანკის წინასწარი მონაცემებით თურქეთის მშპ-ის ზრდის ტემპი 2008 წელს 5.4%-ს შეადგენდა. თურქეთის ეკონომიკის დომინანტური დარგი სოფლის მეურნეობა უკვე აღარ არის. ის ჩანაცვლა დინამიკურმა ინდუსტრიულმა კომპლექსებმა ბირთვ ქალაქებში, რომელთა უმრავლესობა ქვეყნის დასავლეთ პროვინციებშია კონცენტრირებული, განვითარებულ მომსახურების სექტორთან ერთად. 2007 წელს სოფლის მეურნეობამ ქვეყნის ემპ-ის 8,9% შეადგინა, მაშინ როცა ინდუსტრიული სექტორი 30,8%, ხოლო მომსახურების სექტორი 59,3% იყო.) აღსანიშნავია, რომ ორივე ქვეყანა მოსახლეობით და სიდიდით მნიშვნელოვნად ჩამორჩება თურქეთს, (ბულგარეთი-7,700,000, რუმინეთი-21,600,000, თურქეთი-73,700,00 მილიონი 2007 წლის მონაცემები, www.freedomhouse.org) ასევე მათ არ ქონდათ ისეთი ეთნიკური პრობლემები როგორც თურქეთს აქვს ქურთებთან და დაძაბული ურთიერთობა კავშირის წევრ ორ ქვეყანასთან საბერძნეთთან და კვიპროსთან. ამიტომ ვერ ვიტყვით რომ კავშირმა გამოიჩინა მიკერძოებული დამოკიდებულება ევროპული ქვეყნების მიმართ და დაჩაგრა მაჰმადიანური თურქეთი. ევროკავშირისთვის უფრო ადვილი იქნე-

ბოდა მოსახლეობით და სიდიდით გაცილებით მცირე ორი ევროპული ქვეყნის მიღება და მათი ათვისება ვიდრე თურქეთის. ასევე ევროკავშირის მიზანია დაეხმაროს ევროპულ ქვეყნებს სოციალურად, ეკონომიკურად და პოლიტიკურად რათა კონტინენტზე იყოს მეტი სტაბილურობა. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირში ინტეგრაციის გაჭიანურებული პროცესი და გამუდმებული დებატები იმის თაობაზე, არის თუ არა თურქეთი ევროპული სახელმწიფო, თურქული საზოგადოების გაღიზიანებას იწვევს. ევრობარომეტრის ბოლო კვლევამ აჩვენა, რომ ევროკავშირში განევრიანების მომხრეა თურქეთის მოსახლეობის 44 %. მაშინ, როდესაც იგივე მაჩვენებელი 2005 წელს 66 % იყო. დასაფიქრებელია, რომ ევროკავშირის პოლიტიკით საზოგადოების მზარდმა იმედგაცრუებამ შესაძლოა, საზოგადოებრივი აზრის ალტერნატიული ფასეულობებისკენ შებრუნება გამოიწვიოს, მით უმეტეს, რომ ქვეყნისთვის უცხო არ არის ისლამისტური და მილიტარისტული ძალების პოპულარობა. ევროკავშირთან თურქეთის მთავარმა მომლაპარაკებელმა, ეგემენ ბაგიშმა, განაცხადა, რომ თურქეთს საშუალება აქვს გახდეს მსოფლიოს ნამყვანი ქვეყანა ეკონომიკური თვალსაზრისით, მიუხედავად იმისა, გახდება თუ არა ის ევროკავშირის წევრი. თურქეთი უკმაყოფილოა, რომ ევროკავშირი მხოლოდ თურქეთის პრობლემატურ ურთიერთობებზე ამახვილებს ყურადღებას და ვერ ამჩნევს მის კეთილმეზობლურ დამოკიდებულებას რეგიონის ქვეყნებთან. ქვეყანა უკმაყოფილოა იმითაც, რომ ევროკავშირი აუქმებს ვიზებს მაკედონიის, მონტენეგროსა და სერბეთის მოსახლეობისთვის, მაგრამ არ ახდენს სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაციას კავშირში შემავალი კანდიდატი თურქეთისთვის. თურქეთის პრეზიდენტი აბდულა გიული ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ როდესაც ევროკავშირმა თურქეთთან განევრიანების მოლაპარაკებები დაიწყო, თურქეთი უკვე მაჰმადიანური ქვეყანა იყო და ამ არგუმენტის გამოყენება განევრიანების პროცესში უადგილოა. თურქეთმა ევროკავშირთან ურთიერთობა ააწყო საერთო ფასეულობების და დემოკრატიის, ადამიანის უფლებების დაცვისა და კანონის უზენაესობის საფუძველზე. თურქეთის პრეზიდენტის აზრით, თურქეთი არა მხოლოდ ასრულებს ევროპულ კრიტერიუმებს, არამედ რეგიონში ევროპული ფასეულობების გავრცელებასაც უწყობს ხელს. მისი აზრით, თურქეთს ძალუძს ხელი შეუწყოს ევროკავშირის ახლო აღმოსავლეთთან დაახლოებას. არგუმენტები, რომლებიც თურქეთს ევროკავშირში განევრიანების სასარგებლოდ მოჰყავს, ევროკავშირისთვის მისაღებია. ევროკავშირის მართლაც სჭირდება გასაღების ბაზარი, იაფი მუშა ხელი, მედიატორი ისლამურ სამყაროსთან, სანდო ენერგეტიკული ცენტრი და სხვ, მაგრამ ევროკავშირს ურჩევნია, ეს ყველაფერი ისე მიიღოს, რომ ევროკავშირში თურქეთის სრულფასოვანი წევრობა აიცილოს თავიდან. აქვე გასათვალისწინებელია, რომ თურქეთის არგუმენტი, რომ ქვეყანა ბარიერია ტერორიზმის, არალეგალური მიგრაციის, იარაღით, ნარკოტიკებით ვაჭრობის და

სხვ. დანაშაულებათა გზაზე, შესაძლოა, კონტრარგუმენტადაც გამოდგეს და ევროკავშირის ერჩიოს, ბარიერად პარტნიორი ქვეყანა ჰყავდეს და არა ევროკავშირის წევრი. ევროკავშირს არ სურს, რომ მისმა საზღვრებმა ახლო აღმოსავლეთამდე გადაინიოს და მისი წევრი ქვეყანა გახდეს მუსულმანური თურქეთი, რომელსაც, მოსახლეობის რაოდენობიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეეძლება ევროკავშირში მიღებულ გადაწყვეტილებებზე. ევროკავშირის თურქეთთან დამოკიდებულებისა და გავლენიანი წევრი ქვეყნების პოზიციების მიხედვით, ევროკავშირის აზრით, მოცემულ ეტაპზე თურქეთის ევროკავშირში წევრობის ფასს აღემატება ევროკავშირის გარეთ ყოფნის ფასი. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ თუ თურქეთში ევროკავშირის მსგავსი დამოკიდებულებით მზარდ უკმაყოფილებასა და თურქული მხარის განცხადებებს გავითვალისწინებთ იმასთან დაკავშირებით, რომ თურქეთს შეუძლია ნამყვანი ქვეყანა გახდეს ევროკავშირში განევრიანების გარეშეც, შესაძლოა, ეს ბალანსი დროთა განმავლობაში შეიცვალოს კიდევ.

თურქეთის ევროპეიზაციის გადაულახავ პრობლემად რჩება საზოგადოების სასულიერო ცხოვრებაში წინააღმდეგობების არსებობა, რომელიც ხელს უშლის მის მისადაგებას თანამედროვე, საყოველთაო მოთხოვნებთან, აგრეთვე დემოკრატიზაციის პროცესებთან და სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებასთან. 90-იანი წლების თურქეთის საზოგადოების სულიერ ცხოვრებაში შეინიშნება პოლიტიკური ისლამის აქტივიზაცია, რომლის საბოლოო მიზანსაც წარმოადგენს შარიათის რეჟიმით ახლანდელი სამართლებრივი სახელმწიფო სისტემის შეცვლა. ამ კრიზისთა საფუძველი საერთო ჯამში არის სახელისუფლო ელიტის უუნარობა, გადაწყვიტოს არსებული მწვავე სოციალური პრობლემები. ხშირ შემთხვევაში მმართველი სახელისუფლო წრეები ექსტრემისტული ძალების ნეიტრალიზების მიზნით, მზად არიან, მიმართონ მათი საქმიანობა მეზობელი კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სახელმწიფოებში. თურქეთში ისლამის ასეთი აქტივობა მის ევროპულ ინტეგრაციას ეწინააღმდეგება. მართალია, კონსტიტუციით რელიგიის თავისუფლება გარანტირებულია, არამუსლიმური რელიგიური თემები მაინც აწყდებიან სირთულეებს. მათ აქვთ შეზღუდვები საკუთრების უფლებებზე, თავიანთი ფონდების მართვის საკითხში განიცდიან ჩარევას და არ ეძლევათ უფლება, ასწავლონ სასულიერო პირებს. მიღებულ იქნა ზომები, რათა გარანტირებული იყოს მეჩეთების გარდა სხვა ტაძრების გახსნაც.

საყურადღებოა, რეგიონის მნიშვნელობა თურქეთის ევროკავშირში განევრიანებასთან დაკავშირებით. იმის გათვალისწინებით, რომ ცალკეულ რეგიონებში ინტეგრაციის განვითარება ვერ მიმდინარეობს ისე ჰარმონიულად, როგორც ეს ევროპაში ხდება, ევროკავშირი თავს იკავებს, რომ თავის რიგებში თურქეთი გაანევრიანოს. ასევე, მწვავედ დგას ცივილიზაციების თანაარსებობის საკითხი.

ის, რომ თურქეთის ტერიტორიის ნაწილი გეოგრაფიულად ევროპას ეკუთვნის, დიდად ვერ ცვლის ევროპული ცივილიზაციის ნეგატიურ განწყობას რეგიონთან დაკავშირებით. სირია, ირანი, ერაყი — ეს ის ქვეყნებია, რომელთანაც მეზობლობა ევროკავშირს ახლო მომავალში არ ხიბლავს.

სამუელ ჰანტინგტონის მოსაზრებით თუ ვიხელმძღვანელებთ, ევროპული ინტეგრაცია (ევროატლანტიკური თანამშრომლობის ჩათვლით) ებრაულ-ქრისტიანული ცივილიზაციების დაახლოების პროცესია. ამავე დროს ნათლად ვხედავთ, რომ ევროკავშირი ცდილობს, დაუახლოვდეს სამხრეთ ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის არაბულ (ისლამურ) სახელმწიფოებს. აქ ასევე საგულისხმოა 1999 წელს ჰელსინკის ევროპული

საბჭოს მიერ თურქეთის კანდიდატ ქვეყნად აღიარების საკითხიც, მაგრამ, კარგად ვიცით, თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანებას არ გააჩნია აშკარად გამოსატყულო

დამამიმედებელი პერსპექტივები. თურქეთში სხვადასხვა მრავალი პრობლემების გამო ვერ ხერხდება ქვეყანაში ინტეგრაციის სტაბილური კურსის შენარჩუნება. ევროპის

ქრისტიან-დემოკრატიული ფრთის პარტიების წინააღმდეგობისა და თვით თურქეთის შიდა პოლიტიკური პროცესები (ისლამიზმისა და სეკულარიზმის ბრძოლა ერთმანეთთან) არ იძლევა ამის საშუალებას. თურქეთი მთელი მისი ევროკავშირთან ურთიერთობების მანძილზე ბევრ დათმობაზე წავიდა, რათა ევროპულ ინსტიტუტებში სრული ინტეგრაცია მოეხერხებინა. სამწუხაროდ დღესდღეობით თურქეთის პერსპექტივა ამ თვალსაზრისით დიდი არაა. ამიტომაც, სახელმწიფო ცდილობს თავისი ადგილი დაიმკვიდროს სხვადასხვა საშუალებებით საერთაშორისო სისტემაში. საგულისხმოა მისი ჩართულობა ამა თუ იმ კონფლიქტში და თურქეთის როლი გლობალური მასშტაბით. თურქეთის როლი რეგიონში დღესდღეობით ძალიან მნიშვნელოვანია. ერთი მხრივ მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით, სამხედრო ძალით და მეორე მხრივ, როგორც ძლიერი მოკავშირე ვაჭრობის სფეროში, როგორც დასავლეთისთვის ასევე აღმოსავლეთისთვის. დღევანდელი მდგომარეობის მიხედვით, თურქეთის შანსები ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის არც თუ ისე დიდია. მოლაპარაკებები ევროკავშირში გაწევრიანებასთან დაკავშირებით, რომელიც 2005 წელს დაიწყო დღემდე წარუმატებლად მიმდინარეობს.

დღესდღეობით თურქეთი აღარ კმაყოფილდება მუსულმანურ სამყაროში დასავლეთის მოკავშირეობით და ცდილობს, ცენტრალური როლი ითამაშოს რეგიონში. თურქეთის საგარეო პოლიტიკა მიზანმიმართულია მეზობელ ქვეყნებთან მჭიდრო ურთიერთობების ჩამოსაყალიბებლად, რეგიონში აქტიური და მრავალმხრივი პოლიტიკის საწარმოებლად. ამგვარი პოლიტიკა თურქეთს შესაძლებლობას მისცემს, იქცეს რეგიონალურ და გლობალურ, ძლიერ აქტორად. რეგიონში თურქეთის როლის განსაზღვრისათ-

ვის მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ თურქეთის საგარეო პოლიტიკური აქტივობა კავკასიისა და ცენტრალური აზიის თურქულენოვანი ქვეყნების მიმართ. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ თურქეთი შეეცადა, მოეხდინა პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული გავლენა ამ ქვეყნებზე, რაც გამოიხატებოდა შედარებით მცირე დროში მჭიდრო კავშირების დამყარებით. დასავლეთში არის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თურქეთის საგარეო პოლიტიკა ისლამურ ფესვებს უბრუნდება. აშშ-სა და თურქეთს შორის დაძაბული ურთიერთობა აისახება თურქეთის მიმართ ევროპული სახელმწიფოების ლიდერების დამოკიდებულებაშიც.

თურქეთის ახლო მეზობლები, როგორცაა ირანი, ევროკავშირის კიდევ ერთ დაბრკოლებას უქმნის თურქეთის თავის რიგებში მიღების საკითხში. ამერიკის მოსაზრებით, დიპლომატიური საშუალებები ირანის (ირანის ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებით) შესაჩერებლად ამონაწერი და ამიტომ ირანის ეკონომიკურ ბლოკადას ითხოვს. ევროკავშირის წარმომადგენლები ამ საკითხთან დაკავშირებით, ისევე როგორც ამერიკა, ფრიად შეშფოთებულნი არიან, რაც დასტურდება ქეთრინ ეშტონისა და სხვადასხვა ევროპელი ლიდერების მოლაპარაკებებით ირანთან დაკავშირებით. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირი ეძებს გარკვეულ სპეციალურ ფორმულას. თურქეთთან მიმართებაში. ერთ-ერთი ასეთი ფორმულაა - ყველაფერი გარდა ინსტიტუტებისა, რაც გულისხმობს თურქეთისათვის ყველა იმ პრივილეგიის მინიჭებას, რაც ევროკავშირის წევრ ქვეყანას ენიჭება გარდა იმისა, რომ მას არ ჩართავენ ევროკავშირის ინსტიტუტებში. თურქეთმა არაერთხელ განაცხადა, რომ ასეთი მიდგომა მათთვის კატეგორიულად მიუღებელია.

კვლევის მიზანია დამედგინა კანდიდატის სტატუსის მიღების შემდეგ, რატომ ვერ ხერხდება თურქეთის სრული ინტეგრაცია კავშირში, და იყო თუ არა ეს განპირობებული განსხვავებული რელიგიის და კულტურის გამო.

კვლევის შედეგად დამტკიცდა, რომ თურქეთი გატარებული რეფორმების მიუხედავად კვლავაც არ შეესაბამება ევროკავშირის და წევრი ქვეყნების სტანდარტებს. ჩამორჩება მათ სოციალური და პოლიტიკური მაჩვენებლებით. ვერ აკმაყოფილებს კავშირის ძირითად მოთხოვნებს — კოპენჰაგენის კრიტერიუმებს. (დემოკრატია, ადამიანის უფლებები, უმცირესობათა უფლებები) აქვს პოლიტიკური პრობლემები, (ქურთები, კვიპროსი, საბერძნეთი, სომხეთი). *acquis communautaire* 35 თავიდან 13 უკვე ღიაა ხოლო ერთი დახურული. რაც შეეხება ქვეყნის კულტურას და რელიგიას ეს შეიძლება კიდევ ერთ-ერთ შემაფერხებელ პროცესად მივიჩნიოთ, ის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნის ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესში, თუმცა არა გადამწყვეტს, ქვეყნის კულტურა და რელიგია აფერხებს თურქეთის წინსვლას, დემოკრატიზაციის და ევროპეიზაციის პროცესს, რაც ხელს უშლის ევროკავ-

შორის სტანდარტებთან თურქეთის დაახლოებას, შედეგად კი ინტეგრაციის პროცესის შეფერხებას უწყობს ხელს. თურქეთის მნიშვნელოვან პრობლემას განეწვერიანების პროცესში წარმოადგენს არსებული მრავალრიცხოვანი, მზარდი, და ლარიბი მოსახლეობა. ევროკავშირი გარკვეულწილად თავს იკავებს თურქეთის მიღებაზე იმის გამო, რომ ინსტიტუტებში ჩართვით თურქეთი გადაიქცევა ევროკავშირში გავლენით მეორე სახელმწიფოდ, რომელიც ამავე დროს გახდება ყველაზე დიდი ბენეფიციარი სტრუქტურული ფონდებიდან გამოყოფილი თანხებისა, რაც უნდა ითქვას, რომ ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისათვის არც თუ მისაღებ პერსპექტივად ისახება.

ბოლო ანგარიშების მიხედვით ევროკომისია ანკარას მოუწოდებს, რომ მოაგვაროს ურთიერთობა კვიპროსთან. კვიპროსის პრობლემა დღესდღეობით სახელდება როგორც გადამწყვეტი პრობლემა განეწვერიანებისთვის. ასევე ბოლო ანგარიშის მიხედვით ევროკავშირის კრიტიკის ქვეშ კვლავ მოექცა თურქეთის პოლიტიკური რეფორმები. თურქეთის შესახებ ევროპარლამენტის მომხსენებელმა რია ომენ-როიტენმა გაავრცელა

განცხადება, რომელშიც ხაზგასმულია, რომ თურქეთში გრძელდება ზენოლა გამოხატვის თავისუფლებაზე, გახშირდა სასამართლო პროცესები ჟურნალისტებზე და რამდენიმე ვებსაიტის აკრძალვაც შეუთავსებელია პლურალისტურ საზოგადოებასთან.

საბოლოო სტანდარტები უნდა იქნეს მიღწეული, რათა თურქეთმა შეძლოს კავშირში ინტეგრაცია, რასაც შეიძლება კიდევ ათეული წლები დასჭირდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession, 2011
2. Regular Report from the Commission on Bulgaria and Romania progress towards accession, 2006
3. www.europa.eu

რეზიუმე

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და საგარეო პოლიტიკის სამეცნიერო დისციპლინების ფარგლებში უაღრესად აქტუალური და მნიშვნელოვანია თურქეთ-ევროკავშირის ურთიერთობათა კვლევა, რაც გულისხმობს თურქეთის ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური სტრუქტურების ვესტირნიზაციას. საკითხის აქტუალობა მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან იღებს დასაბამს და დღესდღეობით მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ევროპის საგარეო პოლიტიკაში. ამ მიმართებით საინტერესოა, თუ რამდენად ერთგვაროვანია ევროპული სახელმწიფოების დამოკიდებულება ამ ქვეყნისადმი. საყოველთაოდ

გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, ევროკავშირი სახელმწიფოთა ერთობლიობაა, რომლისთვისაც მთავარი პრიორიტეტი მათივე დადგენილი კრიტერიუმების უცილობელი შესრულებაა. იგი ამა თუ იმ ქვეყნის რელიგიასა და კულტურას როგორც შესაძლო დაბრკოლებას არ განიხილავს, თუმცა აღსანიშნავია თურქეთთან მიმართებაში ევროპელთა განსხვავებული და საკმაოდ რადიკალური დამოკიდებულება.

სეკულარიზმსა და ისლამიზმს შორის გასული საუკუნის დასაწყისში დაწყებული ბრძოლა, რომელიც, თითქოსდა, მაშინ ქემალისტთა გამარჯვებით დასრულდა, რეალურად დღესაც გრძელდება.

თურქეთის სწრაფვა ევროპისაკენ ათეული წლების წინ დაიწყო და იგი დღესაც თავდაუზოგავად ცდილობს ევროკავშირის რიგებში განეწვერიანებას, თუმცა შესაძლოა, რომ ამ პროცესს აფერხებს ქვეყნის კულტურული და რელიგიური ფაქტორები. მართალია, თურქეთი წარმოადგენს სეკულარულ სახელმწიფოს, მაგრამ მიუხედავად ამისა ქვეყანაში მაინც იგრძნობა ისლამის დიდი გავლენა.

რა თქმა უნდა, ევროკავშირი მხოლოდ ქრისტიანთა თავშესაფარი არ არის. ევროკავშირის დამფუძნებელი რომის ხელშეკრულების არცერთი პუნქტი არ მოითხოვს, რომ ამ გაერთიანების წევრი სახელმწიფო აუცილებლად ქრისტიანული იყოს. ევროკავშირის მოთხოვნები ძირითადად მიმართულია პოლიტიკურ-ეკონომიკური სფეროებისა და ადამიანთა უფლებების დაცვის საკითხებისაკენ.

თუმცა დასავლეთი ფაქტობრივად თავს იკავებს განსხვავებული კულტურის მქონე ქვეყნის კავშირში მიღებაზე იმისდამიუხედავად, რომ ევროკავშირის ქვეყნებისათვის პრიორიტეტული არ არის ამ სფეროში სახელმწიფოებს შორის განსხვავებების აფიშირება. ასეთი სახის განცხადებებმა მუსლიმანურ სამყაროსთან ურთიერთობებში შესაძლოა, უარყოფითი რეაქცია გამოიწვიოს და ცუდი შედეგები მოგვცეს.

თურქეთის ხელისუფლება გულწრფელად ცდილობს, ქვეყანა დასავლეთის სრულუფლებიან წევრად აქციოს, მაგრამ ქვეყნის წარსული, არადასავლური ისტორია, კულტურა და ტრადიციები ამ პროცესს გარკვეულწილად აფერხებს.

თურქეთის სწრაფვა ევროპისაკენ ათეული წლების წინ დაიწყო და იგი დღესაც თავდაუზოგავად ცდილობს ევროკავშირის რიგებში განეწვერიანებას.

თურქეთის ევროკავშირში განეწვერიანებას აფერხებს თურქეთის მიერ ევროკავშირის პოლიტიკური კრიტერიუმების შეუსრულებლობა. მიუხედავად აგვრცელებული მოსაზრებისა, რელიგიური ფაქტორი გადამწყვეტ როლს არ თამაშობს.

SUMMARY

I. Rusiashvili

Political Criterias- The Main Factors of Relations in Euro Union

In the frame of disciplines of international relations and foreign policy is very actual and important Turkey- EU relations findings, that means turkeys economic, political and social structures westernization. The problems actuality begins from the fist half of the 20th century and today have very important role in Europe's foreign policy. In this case is interesting, how much ident is European countries approach to this country. European Union is a unique political and economic partnership, and its priority is to implement their own criterions. It does not consider religion or culture, as probable obstacle for integration, but its important to notice European's different and radical opinion about turkey.

Fight between secularism and Islamism, which has began in first half 20th century was thought to finish with the victory of Kemalists, but in real its proceeds nowadays too.

Turkey's aspire to EU begun many years ago and it takes place today too, turkey makes its best to integrate in EU, but it is possible that its religion and culture factors prevents turkey integration in EU.

Turkey is secular country , but anyway it's obvious that Islam still have great power in the country.

Of course EU is not only Christian c union. EU;s foundation Rome agreement's none point says, that this unions member state should be Christian. Its main direction is political-economic spheres and human rights protection.

Though its fact that west tries to avoid the integration of the different cultural country in EU, in spite of that its not prior in this sphere to reveal states difference. Such kind of statements , may provoke Muslim world , and give bed result.

Turkey's government honestly tries to make country full member of west, but countries past, non western history, culture and traditions obstacle's this process.

Turkey's integration in EU is prevented for the non implementation of political criterions. Despite of spread opinion , factor of religion doesn't plays main role in the integration in EU.